

BESLUT

2015-05-11

Dnr: 15/00236

SAKEN

Uppdrag granskning, SVT1, 2015-01-28, program om islamofobin i Sverige; fråga om opartiskhet, saklighet och mediets genomslagskraft

BESLUT

Programmet frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet eller bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

PROGRAMMET

Programmet handlade om den ökade islamofobin i Sverige och skildrade attacker mot enskilda muslimer och moskéer på olika håll i landet. I inledningen av reportaget sa programledaren följande.

Förra året så brann flera moskéer i Sverige och många muslimer säger att de är rädda. Och efter terrorattacken i Paris så sprids en oro att hatet mot islam och muslimer ska öka. Men vad är det som händer i Sverige? Har hatet och hetsen blivit vardag? Vi har kartlagt de senaste tio årens attacker och gett oss ut på en resa i deras spår.

I reportaget som följde besökte reportern en källarmoské i Eslöv där en imam bland annat berättade att moskén har blivit utsatt för flera attacker. Därefter besökte reportern en moské i Trollhättan som tidigare hade blivit utsatt för en anlagd brand. Det sades att det planerades för att bygga en ny sunnimoské men att det fanns ett motstånd till detta. Bland annat hade ett grishuvud lämnats utanför den gamla moskébyggnaden och en motståndargrupp på Facebook startats. En företrädare för Sverigedemokraterna i Trollhättan intervjuades som bland annat sa att Sverigedemokraterna var mot ett bygge av en ny moské men att han inte såg någon skillnad på religioner.

Därefter intervjuades en professor i sociologi som bland annat sa att bilden av muslimer i västvärlden förändrades efter terrorattackerna den 11 september 2001. Han sa vidare att den allmänna toleransen hade ökat men att man

samtidigt kunde se en växande extremism bland islamofobiska grupper. Reportern sa sedan följande.

I Södertälje blir det kanske tydligare än någon annanstans att händelser i omvärlden påverkar synen på muslimer här.

En företrädare för den Somaliska föreningen i Södertälje (A) berättade att deras och Palestinska föreningens lokaler hade utsatts för vandalisering samma dag. Därefter sades följande.

(Reporter) – Här i Södertälje är trakasserier av muslimer ett återkommande problem. Särskilt somaliska kvinnor i slöja har drabbats. (A) – Det kan vara så att de slänger ur sig fula ord, kastar stenar, misshandlar, man slänger piss och avföring in i brevlådan. (Reporter) – Gör man det? (A) – Ja, det gör man. Det har hänt. Islamofobi finns tror jag här i Södertälje ganska mycket. (Reporter) – Södertälje är en unik invandrastad och av de drygt 90 000 kommuninvånarna så är en tredjedel kristna assyrier eller syrianer, enligt kommunens tjänstemän. Här finns en konflikt och det ska visa sig en politisk känslighet som gör det svårt att prata om trakasserier mot muslimer. I rapporteringen beskrivs hur muslimer jagas på flykten från bostadsområden i Södertälje av assyrier och syrianer.

Därpå visades ett kort utdrag från *ABC* år 2010 där en somalisk kvinna intervjuades. I intervjun sades följande.

(Kvinna) – Det är ungdomar och vuxna som kastar sten. De säger "Jävla islam, jävla muslimer, jävla muslimer". (Reporter) – Vem är det som kastar sten? (Kvinna) – Det är syrianer, självklart. Det är alltid de som kastar sten.

Efter *ABC*-inslaget berättade reportern att flera somaliska kvinnor polisanmält att de blivit utsatta för stenkastning och trakasserier när de varit ute och gått i Södertälje. Detta ledde till att kommunen via en demokrati- och mångfaldsstrateg tog initiativ till att samla representanter för de religiösa samfundet i ett speciellt råd för att komma överens om att värna mänskliga rättigheter. En polis intervjuades därefter som bland annat sa följande angående muslimers utsatthet.

Jag håller med om att de har varit särskilt utsatta. Jag tror att det finns ett mörkertal med anmälningar som jag tycker att det är viktigt att komma åt. Vi ser att det här är en fråga som är viktig att prioritera lokalt i Södertälje.

Reportern sa därefter följande.

(Reporter) – Jag går igenom drygt 40 anmälningar som gjorts i Södertälje från 2010 och fram till slutet av förra året som handlar om hatbrott med islamofobiska motiv. Många tycks följa ett mönster där flera gärningsmän, ofta unga killar, trakasserar muslimer på gatan eller kastar sten eller ägg mot deras bostäder. En stor del av de anmälda trakasserier i Södertälje gäller stadsdelen Hovsjö. Ett av de värsta övergreppen inträffar 2011 när en muslimsk tjej blir fasthållen och misshandlad i Hovsjö centrum av fyra ungdomar. Killarna sparkar bland annat en boll hårt i ryggen på henne, slår henne och tvingar henne att gapa och spotta i hennes mun. De kallar henne svart muslimsk hora.

Reportern gick därefter till en ungdomsgård i stadsdelen Hovsjö och intervjuade ett par ungdomar om bland annat misshandeln på den muslimska flickan. Ungdomarna sa bland annat att den muslimska flickan hade ljugit och att muslimer inte blir trakasserade samt att de var mot muslimer på grund av vad muslimer har gjort mot kristna i deras hemländer som Syrien och Irak. Reportern sa därefter följande.

För drygt fyra år sedan vittnade somaliska kvinnor om att muslimer i stadsdelen regelmässigt blev förföljda. Många vågade inte lämna sina bostäder för att handla. Och enligt polisanmälningarna så har trakasserier fortsatt. Vi låter en medarbetare klä sig i slöja för att själva undersöka vilka reaktionerna blir. Hon rör sig i området under två kvällar. Hon råkar inte ut för några trakasserier. Men i polisanmälningarna förekommer vittnesmål om trakasserier här så sent som för drygt ett år sedan. I december 2013 anmäler en somalisk kvinna i Hovsjö att stenar kastats genom fönstret vid flera tillfällen och att ungdomar frågat "Vad gör du här i ett kristet område?". Hon är rädd och vågar inte bo kvar.

Reportern besökte därefter den Syrianska- Arameiska organisationen i Södertälje där han intervjuade ordförande för Syrianska- Arameiska ungdomsförbundet och ärkebiskopen för syrisk-ortodoxa kyrkan.

(Reporter) – Vi är i det så kallade Suryoyo Sat-huset, uppkallat efter en tv-kanal som ägs av Syrianska-Arameiska organisationen. [Ordförandens namn] känner igen hatet mot muslimer som ungdomarna i Hovsjö uttrycker. (Ordföranden) – Ja. Självklart, självklart. Just det här med invandringen, speciellt de nya flyktingarna som kommer från Irak och Syrien, där det i dag finns problem och väldigt stora problem. Jag tror att den rädslan som de har sprider de ut på resterande ungdomar som är födda i Sverige. Jag tror att det är där hatbilden kommer in. (Reporter) – Vi går till S:t Afrem kyrkan alldeles intill dit många nyanlända flyktingar söker sig. (Ordföranden) – I och med att de är väldigt religiösa av sig och aldrig fick predika sin tro, nu på senare tid då en massa kyrkor sprängdes, så brukar de hålla till i kyrkan här. (Ärkebiskopen) – Det finns ungdomar som inte kan förstå det här. Kristna förföljs där nere och det finns ungdomar som inte tål det här. De säger: Varför? De dömer alla muslimer. Och (ohörbart) får du inte göra det på grund av ISIS eller terrorgrupper som finns där. (Reporter) – En konkret åtgärd mot hatet är debatten med ungdomar där man tar upp olika frågeställningar om muslimer och syrianer för diskussion. (Ordföranden) – Det är egentligen ett debattforum där man tar upp tio påståenden och sedan får en publik av ungdomar rösta för eller mot och en debattledare skapar diskussion mellan dem. (Reporter) – Men kommunen gör i praktiken för lite anser han. Trots att man har betydligt större resurser. (Ordföranden) – Jag tror att vi tillsammans, inte bara organisationer, utan även samhället måste bli mycket, mycket starkare. (Reporter) – Men när det gäller islamofobin, har ni tagit avstånd från det tydligt? Har ni gått ut och sagt att det här är fel? (Ärkebiskopen) – Javisst. Vi fördömer. Hur ska jag visa min kärlek och min respekt till min nästa? Vem är min nästa? Det betyder inte bara du eller andra. Hela samhället.

Reportern sa sedan att arbetet i det religiösa rådet hade gått trögt och A sa att politikerna gjorde för lite. A sa vidare att det var känsligt att ta itu med islamofobin i Södertälje eftersom man kunde förlora röster då. Reportern intervjuade därefter demokrati- och mångfaldstrategen.

(Reporter) – När jag träffar [Strategens namn] så märks känsligheten. Är det känsligt att peka ut problemen eller de som ligger bakom? (Strategen) – Låt oss säga så här att

vi pekar ut en folkgrupp och säger att det är deras fel. Hur framkomligt är det efter det att sätta sig ner och föra en dialog med den folkgruppen? Det är inte framkomligt, därav känsligheten. (Reporter) – Det är lättare för henne att tala om de kristnas oro på grund av förföljelserna i Mellanöstern än om trakasserier av muslimer här i Södertälje. (Strategen) – Om man till exempel från det kristna samfundets sida känner sig osäker, otrygg i Södertälje... (Reporter) – Det kristna samfundet? (Strategen) – Om de känner det i samband med att till exempel ISIS drar fram i Mellanöstern eller att det är någonting annat som händer i världen som påverkar. De är påverkbara eftersom det är många som har sina familjer i de länderna. (Reporter) – Men är det inte muslimerna som är osäkra här? (Strategen) – Jo, det är klart att muslimerna känner sig osäkra för att de blir utsatta, för att det händer saker i Mellanöstern och då känner sig kristna osäkra här så kanske det är några som blir ... (Reporter) – Är det inte så att muslimer i Södertälje är utsatta och att det finns en oro bland dem? (Strategen) – Självklart. Absolut. Så är det. Det är klart att det är så.

Därefter sades att en näringsidkare som var muslim hade blivit utsatt för så mycket brott och trakasserier att han valt att sälja sin verksamhet.

Därefter visades en grafisk bild över alla hatbrott mot muslimer som *Uppdrag granskning* kartlagt över hela Sverige de senaste tio åren. Efter det intervjuades SÄPO:s chefsanalytiker för författningsskydd som sa att det var för tidigt att säga vilka som ligger bakom dessa attacker. Sedan intervjuades muslimska kvinnor i Malmö som berättade om hur de hade utsatts för påhopp och trakasserier på öppen gata. I slutet av programmet intervjuade programledaren Polismyndighetens chef för nationella operativa avdelningen som fick ge sin syn på reportaget.

ANMÄLNINGARNA

Programmet har anmälts av åtta personer. En av anmälarna har bifogat en namnlista med drygt 2 300 personer som står bakom hans kritik. Anmälarna har i huvudsak fört fram följande kritik mot reportaget från Södertälje.

I programmet pekades folkgruppen assyrier/syrianer felaktigt ut som islamofober. Det var generaliserande och gav en missvisande bild. I Södertälje bor det cirka 30 000 assyrier/syrianer och programmet hänvisade till 40 anmälningar om eventuella hatbrott. Antalet assyrier/syrianer som bor i Södertälje borde ha nämnts i programmet för att sätta antalet anmälda hatbrott mot muslimer i relation. En liten grupp som betar sig illa får ett oproportionerligt utrymme att representera en hel folkgrupp, inte bara i Södertälje utan i hela Sverige som har 120 000 assyrier/syrianer. Vidare så framgick det inte hur *Uppdrag granskning* säkerställt att det verkligen var assyrier/syrianer som var förövare för dessa gärningar. För att ge en nyanserad bild borde urvalet av ”vanliga” personer från denna folkgrupp medverkat i högre utsträckning i programmet. Att religiösa företrädare för assyrier/syrianer medverkade i programmet ändrar inte helhetsbilden om assyrier/syrianer. De förväntas vara mer politiskt korrekta än ”vanliga” människor.

Programmet var vinklat till tesen att assyrier/syrianer skulle reagera starkare mot muslimer än andra etniciteter på grund av Islamiska statens framfart i mellan-östern. Intoleransen mot muslimer har ökat i hela Sverige. Programmet cementerade bilden av att assyrier/syrianer inte är ”riktiga” svenskar, trots att många assyrier/syrianer har bott i Sverige sedan 1960-talet.

Flera anmälare anser vidare att programmet var kränkande, utgjorde hets mot folkgrupp och bidrog till ökade motsättningar mellan folkgrupper. En anmälare vågar inte längre uppge att han är svensk-assyrier efter att programmet sändes.

En anmälare anser att programmet var hårt vinklat och felaktigt framställde svenskar som rasister.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sverige Television (SVT) anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft och anför i huvudsak följande.

Den del av programmet som skildrade förhållanden i Södertälje utgör 16 minuter av en total programtid på 59 minuter och tog sin utgångspunkt i hur händelser i omvärlden kan påverka synen på muslimer i Sverige. Det har i flera års tid rapporterats om attacker mot muslimer i Södertälje i såväl lokala medier som riksmidia. I programmet finns ett utdrag från ett reportage i *ABC* från 2010 där en muslimsk kvinna berättar om trakasserier av vad hon uppfattar som ”syrianer”. Även tidningen *Expo*, som specialiserat sig på frågor kring rasism och hatbrott, har beskrivit situationen i Södertälje på följande sätt.

Förövarna är inga raggare. De tillhör inte någon främlingsfientlig sammanslutning. De är inte del av den så kallade majoritetskulturen. Enligt polisen, sociala myndigheter och de utsatta som *Expo* varit i kontakt med, har en betydande andel av förövarna assyrisk/syriansk bakgrund.

Som framgick i programmet hade *Uppdrag granskning* gått igenom samtliga polisanmälningar som gjorts om hatbrott mot muslimer i Södertälje från 2010 till 2014 (i underlaget finns även en anmälan från 2009). I inslaget konstaterades i en speakertext att drygt 40 anmälningar gjorts och att många tycktes följa ett mönster där ”flera gärningsmän - ofta unga killar - trakasserar muslimer på gatan eller kastar sten eller ägg mot deras bostäder. En stor del av de anmälda trakasserier i Södertälje gäller stadsdelen Hovsjö”. Underlaget i form av de totalt 44 polisanmälningarna ger stöd åt det som sägs i inslaget. Mönstret som framgår direkt av polisanmälningarna är att åtminstone hälften av alla anmälda hatbrott riktade mot muslimer antingen pekar ut personer med assyriskt /syrianskt ursprung som gärningsmän eller förekommer i områden som domineras av personer med denna bakgrund (Hovsjö och Fornhöjden). Detta mönster sammanfaller också med bakgrundsintervjuer med kommunala

företrädare som redaktionen gjort i sin research inför reportaget.

Åtminstone sju av polisanmälningarna gäller Hovsjö, och av flera enskilda anmälningar kan utläsas tecken på ett särskilt allvarligt mönster.

I reportaget fick ungdomar i Hovsjö med assyriskt/syrianskt ursprung komma till tals. En grupp ungdomar på fritidsgården i Hovsjö berättade för reportern om en stark ovilja mot muslimer. Två av dessa intervjuades i programmet. De förklarade varför de kände ovilja och berättar bland annat om hur släktingar drabbats av Islamiska staten. I programmet intervjuades också ordförande för Syrianska-Arameiska ungdomsförbundet, som bekräftade problemet och tog avstånd från trakasserier och hat. Han berättade också om hur förbundet arbetar mot islamofobin med konkreta projekt. Ärkebiskopen i den syrisk-ortodoxa kyrkan intervjuades och bekräftade att det fanns ett problem samtidigt som han tydligt tog avstånd från islamofobin. Av dessa intervjuer framgår tydligt att även om det finns ett problem med islamofobi bland individer med detta ursprung så påstås det inget om hela gruppen assyrier/syrianer. Analysen som görs av de egna företrädarna är i stället att nyanlända från Irak och Syrien, med färsk erfarenheter av förföljelser från extrema islamister, sprider en allmän rädsla för muslimer, framför allt bland ungdomar, och att detta inte är ett problem som man kan blunda för.

Det redovisas också mycket tydligt i reportaget att den medarbetare som klädde sig i slöja och rörde sig i Hovsjö under två kvällar för att undersöka vilka reaktioner som kunde uppkomma inte råkade ut för några trakasserier.

Reportaget från Södertälje tog upp förhållandet att muslimer under flera år trakasserats och ibland tvingats bort från vissa bostadsområden i Södertälje, och att förövarna enligt vittnesmål ofta var assyrier/syrianer. I bakgrunden finns det faktum att assyrier/syrianer ofta har egna erfarenheter av förföljelser i Mellanöstern, där Islamiska statens härjningar är ett aktuellt exempel. Detta kan skapa en grogrund för konflikter också i Sverige. Ämnet är, vilket framkom i reportaget, känsligt men har ett stort samhällsintresse. Reportaget gjorde inga generaliseringar om gruppen assyrier/syrianer, utan fokuserar på vad som är känt om gärningsmännen, det vill säga de som trakasserar muslimer.

Reportagets utgångspunkt var tydlig; hur händelser i omvärlden påverkar synen på muslimer i Södertälje. Att överhuvudtaget gå in på bakgrunden hos förövarna var relevant av just den orsaken. Det belyser hur händelser i omvärlden påverkar synen på muslimer här, och hur konflikter kan följa med grupper som kommer hit efter att själva ha upplevt krig och förföljelser. Av intervjuerna med Syrianska-Arameiska ungdomsförbundet och ärkebiskopen i den syriska ortodoxa kyrkan framgår också att islamofobin inte finns hos hela gruppen assyrier/syrianer.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas ensidigt, det vill säga så att endast en parts version eller synpunkter klart dominerar ett program eller inslag. Det är tillåtet att skildra ett ämne från en speciell utgångspunkt, men i så fall bör detta klart framgå av programmet eller programpresentationen.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SVT ska ta hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (16 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen tillämpas bland annat när det gäller program eller inslag som kan uppfattas som diskriminerande. Den innebär enligt granskningsnämndens praxis att programföretaget inte får sända program eller inslag som är uppenbart kränkande mot något av könen, mot människor med viss hudfärg, nationalitet, religion eller sexuell läggning eller mot människor med olika former av funktionsnedsättningar eller sjukdomar.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden tillämpar bestämmelserna i radio- och tv-lagen och i programföretagens sändningstillstånd. Det ingår inte i nämndens uppgift att pröva frågor om hets mot folkgrupp. Anmälarnas kritik lämnas därför utan åtgärd i detta avseende.

Nämnden konstaterar att det aktuella reportaget tydligt tog sin utgångspunkt i hur händelser i omvärlden påverkar synen på muslimer i Södertälje. Nämnden anser inte att denna utgångspunkt i sig medför att programmet strider mot kravet på opartiskhet. Vidare konstaterar nämnden att reportaget från Södertälje utgick från vad som framkommit i ett 40-tal anmälningar och personliga erfarenheter samt upplevelser från muslimer, assyrier/syrianer, poliser och tjänstemän som bor eller arbetar i Södertälje. Att dessa personer gav uttryck för sina personliga betraktelser medför inte att kraven på opartiskhet och saklighet har åsidosatts. Nämnden anser inte heller att programmet som helhet pekade ut

assyrier/syrianer som grupp, som islamofober eller som ansvariga för den ökade intoleransen mot muslimer som skildrades i programmet.

Vad anmälarna i övrigt har anfört medför inte att programmet strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Nämnden anser inte heller att programmet strider mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

Detta beslut har fattats av Kristina Ståhl, K-G Bergström, Ingrid Carlberg, Maria Edström, Leif Hedman, Jan Holmberg och Nedjma Chaouche efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Kristina Ståhl

Johannes Wik